

Jan Dworniak

Jan Dworniak Sp. z o.o.

Centrum Badań Audytorskich, Analiz i Doradztwa Finansowego

Fundusze własne a sytuacja finansowa spółdzielni mleczarskich

Wstęp

Spółdzielnie mleczarskie stanowią główną gałąź przemysłu mleczarskiego w zakresie zaopatrzenia rynku w artykuły spożywcze. Przerabiając wyprodukowane przez rolników mleko zapewniają im znaczące źródło dochodów. Ich rozwój i prawidłowe funkcjonowanie są istotne zarówno w interesie spółdzielni mleczarskich, jak i rolników. Badanie mechanizmów funkcjonowania spółdzielni mleczarskich jest interesującym tematem dla technologów, żywieniowców, specjalistów w zakresie rolnictwa oraz ekonomistów. Źródłem finansowania rozwoju i majątku spółdzielni są fundusze własne i zobowiązania.

Miarą efektywności działania firmy i podstawą jej długotrwałego rozwoju jest wynik finansowy [Franc-Dąbrowska 2006, s. 1]. Wynik finansowy nie jest miarą doskonałą, zwłaszcza w odniesieniu do spółdzielni. Dyka i Grzegorzewski [2000, s. 42] uważają, że członek spółdzielni nie czerpie korzyści z maksymalizowania zysku od wniesionego do niej kapitału, ale z innych tytułów. Przynależność do spółdzielni stwarza mu np. możliwość uzyskania wyższych cen zbytu. W odniesieniu do spółdzielni mleczarskich Pietrzak [2006a, s. 24; 2006b, s. 82] uważa, że w ocenie ich ekonomicznego celu działalności nie należy pomijać kwestii cen skupu mleka. Autor ten proponuje do oceny efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich zastosowanie nowych miar o nazwach:

1. Spółdzielcza Nadzwyczajna Wartość Dodatkowa (Cooperative Adiditional Value – CAV) [Pietrzak 2004, s. 46].

$$\text{CAV (zł)} = \text{zysk} + (\text{ premia cenowa} \times \text{ wielkość skupu})$$

2. Nadzwyczajna Spółdzielcza Wartość Dodatkowa (Abnormal Cooperative Adiditional Value – ACAV) [Pietrzak 2006, s. 84–97].

$$\text{ACA V (zł)} = (\text{zysk netto} - \text{koszt kapitału własnego}) + [(\text{cena skupu-rynkowa} - \text{cena skupu}) \times \text{wielkość skupu}].$$

Spółdzielnię można uznać za efektywną finansowo, jeżeli ACAV będzie większe od zera.

Rozwój spółdzielni wymaga pozyskania odpowiednich środków finansowych. Wzrost funduszy własnych można osiągnąć przez wypracowanie zysku oraz wzrost funduszu udziałowego. Po podpisaniu akcesji do Unii Europejskiej (UE) polskie przedsiębiorstwa, w tym również spółdzielnie mleczarskie, mogły skorzystać z dofinansowania przedsięwzięć inwestycyjnych z funduszy strukturalnych SAPARD i SPO, a obecnie z funduszu PROW. Dostęp do funduszy otwarty był tylko dla tych spółdzielni, których sytuacja ekonomiczno-finansowa charakteryzowała się odpowiednią zyskownością, płynnością finansową oraz zdolnością do obsługi zadłużenia.

Badania Wasilewskiego i Dworniaka [2007, s. 118–128; 2008, s. 11] nad efektywnością ekonomiczną i finansową spółdzielni mleczarskich wykazały, że przyrost kapitałów wynikający ze wzrostu funduszu udziałowego w latach 2000–2005 był ponaddwukrotnie wyższy od osiągniętej akumulacji kapitału w formie wypracowanego zysku.

Spółdzielnia z wypracowanego zysku może tworzyć fundusz zasobowy i tym samym powiększać swoje kapitały. Może też przyjąć inną strategię działania, polegającą na utrzymaniu wyższych cen mleka w skupie, przez co pomniejszy wypracowany zysk. Jeżeli jednak przy tej strategii spółdzielnia dokona potrąceń z należności za mleko na powiększenie funduszu udziałowego, zapłaci mniejszy podatek dochodowy i osiągnie łącznie z zyskiem większą akumulację kapitału. W spółdzielniach mleczarskich miarodajnym miernikiem efektywności gospodarowania niż wynik finansowy jest suma osiągniętego wyniku finansowego i wzrostu funduszu udziałowego. Sumę tę Dworniak [2008, s. 12] zaproponował nazwać skorygowanym zyskiem netto.

Celem opracowania jest określenie zależności między poziomem funduszy własnych spółdzielni mleczarskich, w tym funduszu udziałowego, a ich sytuacją finansową, głównie w zakresie zyskowności, płynności finansowej, możliwości płacenia za mleko rolnikom. Badaniem objęto 60 spółdzielni mleczarskich, a okres analizy obejmuje lata 2000–2005. Dobór spółdzielni mleczarskich do badań był celowy. Do badań przyjęto te spółdzielnie ogłaszające sprawozdania finansowe, z których zarządzający wyrazili zgodę na udzielenie dodatkowych informacji o wynikach ekonomiczno-finansowych. Chociaż badana próba nie jest losowa, to jej rozmiar i ilość skupionego oraz przerobionego mleka odzwierciedlają całą zbiorowość spółdzielni mleczarskich, funkcjonujących w badanych latach.

Jako kryterium klasyfikacji spółdzielni mleczarskich wykorzystano dwie kategorie grupowania: według wartości funduszy własnych przypadających na jedną spółdzielnię i poziomu funduszu udziałowego przypadającego na jedną spółdzielnię. Badaną próbę podzielono w każdej kategorii na cztery grupy badawcze według tzw. metody kwartyli – po 25% udziału w badanej zbiorowości. W każ-

dej badanej kategorii grupowania pierwsza grupa obejmowała spółdzielnie o najwyższych funduszach własnych lub funduszu udziałowym na jedną spółdzielnię, druga – o ponadprzeciętnych funduszach, trzecia – o przeciętnych, a czwarta – o najniższych. Analizując uzyskane wyniki finansowe w każdej kategorii wykorzystano podział na grupę pierwszą (I), drugą (II), trzecią (III) i czwartą (IV).

Wyniki badań

Kształtowanie wskaźnika bieżącej płynności finansowej w spółdzielniach mleczarskich pogrupowanych według wielkości funduszy własnych na jedną spółdzielnię przedstawiono w tabeli 1. Najkorzystniejsza płynność finansowa wystąpiła w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu własnym na jedną spółdzielnię i wynosiła dla całego okresu średnio 1,44. W grupie tej w badanym okresie najwyższą płynność odnotowano w 2005 r. (1,57), a najniższą w 2000 r. – 1,31. Korzystną płynność finansową odnotowano również w grupie o przeciętnym funduszu własnym – średnio 1,43. Najniższą płynność finansową w badanym okresie uzyskały spółdzielnie o najniższym funduszu własnym (średnio 1,26). Poziom płynności finansowej był w badanych latach zadowalający we wszystkich grupach spółdzielni. Wskaźnik płynności finansowej poniżej 1,2 wystąpił tylko w czwartej grupie o najniższym funduszu własnym, który wynosił w 2001 r. 1,19 i w 2004 r. 1,17. Spółdzielnie o ponadprzeciętnym funduszu własnym osiągnęły płynność finansową średnio na poziomie 1,35.

W poszczególnych latach badanego okresu średni wskaźnik bieżącej płynności finansowej dla całej zbiorowości wynosił 1,41. Poniżej poziomu 1,40 odnotowano tylko płynność finansową w 2000 r. (1,27). Oznacza to, że płynność finansowa w 2005 r. uległa poprawie i była wyższa niż w 2000 r. o 0,23. Wy-

Tabela 1

Wskaźnik bieżącej płynności finansowej w spółdzielniach mleczarskich według wielkości funduszy własnych przypadających na jedną spółdzielnię

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	1,31	1,46	1,50	1,40	1,42	1,57	1,44	0,26
II	1,12	1,36	1,35	1,48	1,45	1,34	1,35	0,22
III	1,23	1,62	1,55	1,33	1,33	1,54	1,43	0,31
IV	1,42	1,19	1,26	1,26	1,17	1,24	1,26	–0,18
Ogółem	1,27	1,44	1,45	1,40	1,40	1,50	1,41	0,23

Źródło: Opracowanie własne.

niki badań wskazują, że zarządzający spółdzielniami mleczarskimi dużą wagę przywiązywali do wiarygodności finansowej i utrzymywania płynności finansowej na poziomie gwarantującym bieżącą regulację zobowiązań. Spółdzielnie o najwyższym funduszu własnym osiągały co roku stabilny, korzystny wskaźnik bieżącej płynności finansowej. Zróżnicowanie bieżącej płynności finansowej w pozostałych grupach wskazuje na zależność tego wskaźnika również od innych czynników niż tylko wielkość funduszy własnych w spółdzielni.

Zmiany bieżącej płynności finansowej w badanych spółdzielniach, sklasyfikowanych według wielkości funduszu udziałowego przypadającego na jedną spółdzielnię, przedstawiono w tabeli 2. Wskaźniki płynności finansowej w poszczególnych latach i grupach kształtowały się na zbliżonym, ale nieco odmiennym poziomie niż w spółdzielniach sklasyfikowanych według kryterium wielkości funduszu własnego na jedną spółdzielnię. Najkorzystniejsza płynność finansowa wystąpiła w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu udziałowym na jedną spółdzielnię i wynosiła dla całego okresu średnio 1,47. Najwyższą bieżącą płynność finansową w tej grupie odnotowano w 2001 r. (1,60), a najniższą w 2000 r. (1,28). Stosunkowo korzystną płynność finansową odnotowano w grupie o najniższym funduszu udziałowym, wynosiła ona dla całego okresu średnio 1,36. Zarządzający spółdzielniami zaliczonymi do drugiej i trzeciej grupy wykazywali większą skłonność do ryzyka. Wszystkie spółdzielnie sklasyfikowane według wielkości funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię w każdym z analizowanych lat osiągnęły bieżącą płynność finansową na poziomie powyżej 1,20. Oznacza to, że poza pojedynczymi przypadkami spółdzielni, które osiągnęły niższe wskaźniki, ogólnie cała badana populacja utrzymywała duże bezpieczeństwo finansowe.

Zmiany w bieżącej płynności finansowej w poszczególnych latach wskazują, że spółdzielnie o najwyższym funduszu udziałowym miały stabilną płynność finansową. W pozostałych grupach płynność ta była bardziej zróżnicowana,

Tabela 2

Wskaźnik bieżącej płynności finansowej spółdzielni według kryterium wielkości funduszu udziałowego w spółdzielni

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	1,28	1,60	1,50	1,41	1,45	1,56	1,47	0,28
II	1,24	1,21	1,35	1,36	1,34	1,42	1,32	0,18
III	1,28	1,36	1,40	1,46	1,32	1,23	1,34	–0,05
IV	1,23	1,38	1,46	1,38	1,25	1,45	1,36	0,22
Ogółem	1,27	1,44	1,45	1,40	1,40	1,50	1,41	0,23

Źródło: Opracowanie własne.

ale utrzymywała się na zadowalającym poziomie. Wskaźnik bieżącej płynności wzrósł w 2005 r. w stosunku do 2000 r. dla całej grupy średnio o 0,23. W 2005 r. w stosunku do 2000 r. bieżąca płynność finansowa wzrosła w pierwszej, drugiej i czwartej grupie, a w trzeciej uległa tylko niewielkiemu obniżeniu.

Kształtowanie się średnich cen skupu mleka w spółdzielniach pogrupowanych według wielkości funduszy własnych na jedną spółdzielnię przedstawiono w tabeli 3. Najwyższą średnią cenę mleka w badanym okresie osiągnęły spółdzielnie o najwyższym funduszu własnym (0,90 zł/l). Średnia cena mleka zmniejszała się wraz ze zmniejszaniem funduszy własnych, z tym że jednakowy poziom osiągnęły spółdzielnie o przeciętnym i najniższym funduszu własnym (0,77 zł/l). Spółdzielnie z pierwszej grupy zapłaciły średnio za litr skupionego mleka o 0,09 zł/l więcej niż spółdzielnie z grupy drugiej i o 0,13 zł/l więcej niż spółdzielnie z grup trzeciej i czwartej. Najwyższą średnią cenę mleka (1,01 zł/l) odnotowano w 2005 r. w spółdzielniach o najwyższym funduszu własnym, a najniższą w 2003 r. w grupie spółdzielni o najniższym funduszu własnym (0,70 zł/l). Najniższe średnie ceny mleka w badanym okresie – na poziomie 0,77 zł/l – odnotowano w latach 2002–2003.

Tabela 3

Średnia cena netto mleka ze skupu w spółdzielniach mleczarskich według wielkości funduszy własnych przypadających na jedną spółdzielnię

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	0,86	0,88	0,82	0,81	0,99	1,01	0,90	0,15
II	0,80	0,80	0,71	0,72	0,90	0,94	0,81	0,14
III	0,73	0,76	0,71	0,72	0,84	0,87	0,77	0,14
IV	0,78	0,76	0,72	0,70	0,80	0,88	0,77	0,10
Ogółem	0,82	0,83	0,77	0,77	0,94	0,97	0,85	0,15

Źródło: Opracowanie własne.

W tabeli 4 przedstawiono kształtowanie się średnich cen skupu mleka w poszczególnych grupach spółdzielni, wydzielonych według wielkości funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię. W badanym okresie stwierdzono, że średnia cena skupu mleka malała wraz ze zmniejszaniem się wartości funduszu udziałowego. W grupie spółdzielni o najwyższym funduszu udziałowym średnia cena mleka wynosiła 0,90 zł/l, podczas gdy w spółdzielniach o najniższym funduszu tylko 0,77 zł/l, tj. była niższa o 0,13 zł/l. W ujęciu dynamicznym ceny skupu mleka w 2005 r. były wyższe w stosunku do okresu początkowego we wszystkich grupach spółdzielni. Wyższy wzrost cen wystąpił w spółdzielniach o najwyższym funduszu udziałowym i wynosił 0,16 zł/l oraz w grupie spół-

Tabela 4

Średnie ceny skupu mleka w spółdzielniach w zależności od wielkości funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię (zł/l)

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2000–2005
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	0,86	0,88	0,81	0,81	1,01	1,02	0,90	0,16
II	0,80	0,79	0,72	0,73	0,86	0,91	0,80	0,11
III	0,74	0,76	0,71	0,72	0,84	0,89	0,78	0,15
IV	0,76	0,77	0,70	0,68	0,81	0,87	0,77	0,11
Ogółem	0,82	0,83	0,77	0,77	0,94	0,97	0,85	0,15

Źródło: Opracowanie własne.

dzielni o przeciętnym funduszu udziałowym (o 0,15 zł/l), a w grupie drugiej i czwartej ceny w stosunku do 2000 r. wzrosły o 0,11 zł/l. Różnicę w cenie mleka w wysokości 0,04 zł/l w praktyce uznaje się za istotną. W relacjach między grupami spółdzielni największą różnicę w cenie mleka odnotowano w 2004 r. między grupą pierwszą i czwartą – wynosiła 0,20 zł/l. W pozostałych latach różnice cen były nieco mniejsze. Średnie zróżnicowanie cen mleka między grupami w badanym okresie kształtowało się na poziomie od 0,10 do 0,13 zł/l.

Reasumując, można stwierdzić, że w ujęciu dynamicznym, po załamaniu koniunktury w latach 2002–2003, w badanych grupach spółdzielni odnotowano zbliżone tendencje wzrostu cen skupu mleka. Stwierdzono jednoznaczność między wielkością funduszu własnego i funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię a wysokością ceny płaconej za mleko. Spółdzielnie mleczarskie takie jak OSM Piątница, SM Mlekpól Grajewo, SM Gostyń, które nagromadziły wysoki fundusz własny, a w tym fundusz udziałowy, płacą corocznie wysokie, stabilne ceny za mleko i zachowują dużą zdolność do inwestowania.

Zyskowność netto funduszy własnych spółdzielni jest miernikiem dającym możliwość porównania korzyści z kapitału zaangażowanego w działalność gospodarczą z efektami wynikającymi z zaangażowania kapitału na rachunkach bankowych. Wyniki badania zyskowności funduszy własnych w zależności od wielkości funduszu własnego spółdzielni przedstawiono w tabeli 5. Średnia wielkość wskaźnika zyskowności netto w badanym okresie w tych jednostkach wynosiła 3,84% i była nieco niższa od średniego wskaźnika inflacji, który wynosił w tym okresie 3,98% i był niższy niż w 2000 r. o 0,41 pkt%. Najwyższy średni wskaźnik zyskowności funduszy własnych odnotowano w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu własnym na jedną spółdzielnię (4,94%). Najkorzystniejszy wskaźnik zyskowności w wysokości 8,03% odnotowano w tej grupie w 2004 r. Wielkość tego wskaźnika w analizowanym okresie zmniejszała się wraz z obniżeniem poziomu funduszu własnego przypadającego na jedną spół-

Tabela 5

Wskaźnik zyskowności funduszy własnych w spółdzielniach mleczarskich według wartości funduszy własnych na jedną spółdzielnię (%)

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	4,84	5,12	2,18	5,83	7,49	4,15	4,94	–0,69
II	2,92	0,31	–2,04	4,06	5,15	2,41	2,14	–0,51
III	1,04	1,22	–0,88	0,37	2,52	1,72	1,00	0,68
IV	2,37	0,14	–1,24	4,41	6,03	0,48	2,03	–1,89
Ogółem	3,85	3,44	0,87	4,90	6,59	3,41	3,84	–0,44

Źródło: Opracowanie własne.

dzielnię z wyjątkiem grupy o najniższym funduszu, w której wskaźnik ten wyniósł 2,03%. Najniższą zyskowność funduszy własnych (0,87%) odnotowano w 2002 r., w którym wystąpił spadek popytu na wyroby mleczarskie na krajowym i światowym rynku mleka. W roku tym w grupie spółdzielni o ponadprzeciętnym, przeciętnym i o najniższym funduszu własnym odnotowano ujemne wartości tego wskaźnika, co oznacza, że wiele spółdzielni w tych grupach poniosło straty.

Informację o zyskowności netto funduszy własnych spółdzielni według kryterium wielkości funduszu udziałowego przypadającego na spółdzielnię przedstawiono w tabeli 6. Najwyższy średni wskaźnik zyskowności funduszy własnych, wyższy od średniego poziomu inflacji, uzyskały spółdzielnie o najwyższym funduszu udziałowym (4,94%), podczas gdy w pozostałych grupach wielkość ta nie przekraczała 2,4%. Zmiany wielkości wskaźnika w pozostałych grupach nie miały charakteru liniowego. W grupie spółdzielni o najniższym funduszu udziałowym zyskowność była wyższa niż w grupie drugiej i trzeciej, co świadczy o większym ryzyku w funkcjonowaniu tych spółdzielni. Najwyższy wskaźnik zyskowności zanotowano w 2004 r. w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu udziałowym, w wysokości 8,03%.

W poszczególnych latach w całej zbiorowości zyskowność netto funduszy własnych była zróżnicowana. Najwyższy wskaźnik wystąpił w 2004 r. i wynosił 6,59%, a najniższy był w 2002 r., w którym wynosił 0,87%. W 2002 r. w grupie spółdzielni o ponadprzeciętnym funduszu udziałowym wystąpiła strata na poziomie 1,25%, a w grupie spółdzielni o najniższym funduszu udziałowym strata wynosiła 1,38%.

Najkorzystniejszą zyskowność netto funduszy własnych odnotowano w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu udziałowym. W pozostałych grupach i latach wskaźniki zyskowności były zróżnicowane, niemające charakteru liniowego, co świadczy o wpływie na poziom zyskowności kapitałów również innych

Tabela 6

Wskaźnik zyskowności netto funduszy własnych spółdzielni według kryterium wielkości funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię (%)

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	4,60	5,01	1,90	5,98	8,03	4,12	4,94	–0,48
II	3,39	0,62	–1,25	2,88	3,76	2,84	2,04	–0,55
III	0,90	0,95	0,10	2,98	3,44	1,54	1,65	0,64
IV	3,68	2,46	–1,38	3,15	4,51	0,41	2,14	–3,27
Ogółem	3,85	3,41	0,87	4,87	6,59	3,44	3,84	–0,41

Źródło: Opracowanie własne.

czynników. Zarządzający spółdzielniami o najmniejszym funduszu udziałowym na jedną spółdzielnię starali się pracować z mniejszym ryzykiem celem zapewnienia bezpieczeństwa finansowego.

Reasumując wyniki dokonanej analizy kształtowania się wskaźnika zyskowności funduszy własnych w spółdzielniach mleczarskich w zależności od wielkości funduszu własnego i funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię, można stwierdzić, że spółdzielnie zaliczane do pierwszej grupy w obydwu przypadkach uzyskały w badanym okresie średnią zyskowność na poziomie przekraczającym inflację. W spółdzielniach tych zyskowność funduszy własnych poniżej inflacji wystąpiła w latach 2000–2001. Wskaźniki zyskowności były zróżnicowane, niemające charakteru liniowego, co świadczy o wpływie na poziom zyskowności kapitałów również innych czynników. Wyższa zyskowność netto funduszy własnych w grupie o najniższych funduszach może być wynikiem ograniczania ryzyka działalności przez zarządzających tymi spółdzielniami.

W tabeli 7 przedstawiono kształtowanie się wskaźnika skorygowanej zyskowności netto funduszu własnego w spółdzielniach według wysokości funduszu własnego na jedną spółdzielnię. Średnia wielkość tego wskaźnika dla całej zbiorowości w badanym okresie była taka sama jak w spółdzielniach kwalifikowanych według wielkości funduszu własnego i funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię i wynosiła 11,73%. Wskaźnik skorygowanej zyskowności funduszy własnych w 2005 r. wzrósł w stosunku do 2000 r. tylko o 0,86 pkt%. Najwyższy wskaźnik odnotowano w spółdzielniach o najwyższym funduszu własnym (średnio 13,66%), a najniższy w spółdzielniach o przeciętnym funduszu (średnio 5,41%). W żadnej z grup spółdzielni nie wystąpiła jednorodna tendencja w wielkości badanego wskaźnika w ujęciu dynamicznym. Stwierdzono jednak, że w miarę zmniejszania funduszu własnego na jedną spółdzielnię wskaźnik skorygowanej zyskowności funduszy własnych ulegał obniżeniu, z tym że w grupie o najniższym funduszu był nieznacznie wyższy niż w spółdzielniach o funduszu

Tabela 7

Wskaźnik skorygowanej zyskowności netto funduszu własnego spółdzielni według kryterium funduszu własnego na jedną spółdzielnię (%)

Grupa	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	13,38	14,72	8,27	13,46	18,50	13,64	13,66	0,26
II	9,95	8,00	2,94	11,99	14,26	11,86	9,83	1,91
III	6,24	4,76	2,26	5,80	7,15	6,22	5,41	–0,02
IV	7,23	4,96	5,14	6,91	10,09	5,83	6,64	–1,40
Ogółem	11,46	11,65	6,46	12,07	16,41	12,32	11,73	0,86

Źródło: Opracowanie własne.

przeciętnym. Tendencję tę należy tłumaczyć większą ostrożnością zarządzających mniejszymi spółdzielniami, polegającą na ograniczeniu ryzyka. Najmniej korzystne wskaźniki skorygowanej zyskowności funduszy własnych odnotowano w 2002 r. (średnio 6,46%), a najkorzystniejsze w 2004 r., co wiąże się z przystąpieniem Polski do UE.

Zmiany wskaźnika skorygowanej zyskowności funduszy własnych w spółdzielniach według funduszu udziałowego przypadającego na jedną spółdzielnię mleczarską w latach 2000–2005 przedstawiono w tabeli 7. Najwyższa skorygowana zyskowność wystąpiła w pierwszej grupie spółdzielni (14,63%), podczas gdy w spółdzielniach z grupy czwartej była 3-krotnie niższa. W poszczególnych latach widoczna była znacząca przewaga pod tym względem spółdzielni mleczarskich o najwyższym funduszu udziałowym. Najwyższy wskaźnik stwierdzono w tej grupie w 2004 r. – na poziomie 19,87%; wielkość tę można uznać za zadowalającą. W przypadku spółdzielni o najniższym funduszu udziałowym wskaźnik skorygowanej zyskowności netto funduszy własnych nie przekroczył 7,75%. Największa różnica w poziomie tego wskaźnika wystąpiła w 2004 r. między pierwszą i czwartą grupą i wynosiła 12,58 pkt%, a najniższa w 2000 r. – 6,03 pkt%. Różnice wskaźnika skorygowanej zyskowności netto funduszy własnych pomiędzy grupami wskazują, że wielkość funduszu udziałowego miała wpływ na wzrost tej zyskowności. W poszczególnych latach (z wyjątkiem 2002 r.) odnotowano malejącą wielkość analizowanego wskaźnika wraz ze spadkiem wartości funduszu udziałowego. Oznacza to, że poziom tego funduszu w sposób jednoznaczny determinuje zaktualizowaną zyskowność funduszy własnych.

Reasumując, można stwierdzić, że uzyskana akumulacja kapitału w formie skorygowanej zyskowności netto funduszy własnych w większości kształtowała się na korzystnym poziomie, co zapewniło spółdzielniom warunki do rozwoju. W obydwu badanych kryteriach grupowania spółdzielni mleczarskich uzyskano relacje wskazujące, że wielkość funduszu udziałowego pozytywnie wpływała na

Tabela 8

Wskaźnik skorygowanej zyskowności netto funduszu własnego spółdzielni według kryterium funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię (%)

Razem	Lata						Średnio	Zmiana 2005–2000
	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
I	13,78	15,63	8,44	15,08	19,87	14,95	14,63	1,17
II	9,39	6,94	3,18	8,14	11,24	8,24	7,86	-1,15
III	5,81	4,18	3,90	6,11	8,23	8,33	6,09	2,52
IV	7,75	4,90	1,75	4,35	7,29	2,83	4,81	-4,92
Ogółem	11,46	11,65	6,46	12,07	16,41	12,32	11,73	0,86

Źródło: Opracowanie własne.

kształtowanie się wskaźnika skorygowanej zyskowności netto funduszu własnego. Wraz ze zmniejszaniem się funduszu udziałowego w poszczególnych grupach spółdzielni malał również wskaźnik skorygowanej zyskowności netto funduszy własnych. Szczególnie korzystnie przedstawiała się sytuacja w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu własnym i funduszu udziałowym. Pogłębiona analiza wskazuje, że właśnie spółdzielnie z tej grupy dominują na rynku i powiększają swój potencjał. Można stwierdzić, że spółdzielnie mleczarskie mogą być konkurencyjne w stosunku do innych podmiotów, dzięki łatwości pozyskania kapitału, o ile ich członkowie wykażą się odpowiednią świadomością i zechcą wspierać rozwój swoich przedsiębiorstw.

Wnioski

Przeprowadzone badania empiryczne, oparte głównie na sprawozdaniach finansowych spółdzielni mleczarskich oraz analizie opinii osób zarządzających spółdzielniami zebranych w formie kwestionariuszy wywiadu, przeglądzie danych statystycznych i literaturze przedmiotu, pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków:

1. Badane spółdzielnie, pomimo licznych problemów wynikających z niestabilnej sytuacji rynkowej, starały się utrzymać na bezpiecznym poziomie płynność finansową. Bieżąca płynność finansowana kształtowała się w badanym okresie na poziomie średnio 1,41. Najkorzystniejsza płynność finansowa wystąpiła w grupie spółdzielni o najwyższym funduszu własnym i funduszu udziałowym na jedną spółdzielnię. Nie stwierdzono jednoznacznych zależności między wielkością funduszu udziałowego a płynnością finansową w pozostałych grupach spółdzielni. Najkorzystniejsza płynność finansowa

wa spółdzielni o najwyższym funduszu własnym i funduszu udziałowym na jedną spółdzielnię świadczy o korzystnym wpływie tych funduszy na wyniki ekonomiczno-finansowe.

2. Głównym celem przynależności członka do spółdzielni mleczarskiej jest maksymalizacja korzyści z zapłaty za dostarczone mleko. Poziom cen płaconych za mleko jest bardzo ważnym miernikiem oceny efektywności finansowej spółdzielni mleczarskiej i powinien być uwzględniany przy prowadzonych analizach ekonomiczno-finansowych. Spółdzielnie o najwyższych funduszach własnym i udziałowym na jedną spółdzielnię zapłaciły w latach 2000–2005 najwyższe ceny za mleko ze skupu, które wynosiły średnio 0,90 zł/l. Wysokość ceny skupu mleka zmniejszała się wraz z obniżaniem funduszu udziałowego na jednego członka i na jedną spółdzielnię.
3. Spółdzielnie o wysokich funduszach własnym i udziałowym uzyskiwały corocznie dużo korzystniejsze wskaźniki zyskowności funduszy własnych niż w pozostałych grupach. Spółdzielnie o niższym funduszu udziałowym unikają ryzyka w podejmowaniu decyzji i dla zachowania bezpieczeństwa starają się utrzymać minimalny poziom zyskowności, zapewniający dostęp do kredytów bankowych. Spółdzielnie o najwyższym funduszu udziałowym osiągnęły korzystniejsze wskaźniki zyskowności od pozostałych grup, a zyskowność funduszy własnych była na poziomie przekraczającym inflację.
4. Przyjęty do analizy bieżącej efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich wskaźnik skorygowanego zysku netto wskazał, że spółdzielnie mleczarskie w badanym okresie wykazały zdolność do akumulowania środków finansowych. Najwyższy poziom tego wskaźnika uzyskały spółdzielnie o najwyższych funduszach własnym i udziałowym na jedną spółdzielnię. Wskaźniki skorygowanej zyskowności funduszy własnych wykazywały tendencję malejącą wraz ze zmniejszaniem się wielkości funduszy własnych i funduszu udziałowego na jedną spółdzielnię. Wskaźnik skorygowanej zyskowności funduszy własnych w obydwu badanych kategoriach grupowania był wysoki. Świadczy to o tym, że akumulacja kapitału w badanych spółdzielniach zapewniała warunki do inwestowania i dalszego rozwoju.

Literatura

- BARAN J.: *Efektywność spółdzielni i pozostałych form prawnych działających w przemyśle mleczarskim z wykorzystaniem metody DEA*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G – Ekonomia Rolnictwa, Tom 94, Zeszyt 1, Warszawa 2007.
- CMIELEWSKA M.: *Poziom zadłużenia a efektywność działalności w spółdzielniach mleczarskich*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G – Ekonomia Rolnictwa, Tom 94, Zeszyt 1, Warszawa 2007.

- DYKA S., GRZEGORZEWSKI P.: *Zarządzanie spółdzielnią*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2000.
- DWORNIAK J.: *Ekonomiczno-finansowe skutki zmian funduszu udziałowego w spółdzielniach mleczarskich*, Praca doktorska, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW, Warszawa 2008.
- FRANC-DĄBROWSKA J.: *Poziomy wyniku finansowego miarą sytuacji finansowej przedsiębiorstw w warunkach rozwoju zrównoważonego*, Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Rolnictwo LXXXVII, nr 540, 2006.
- PIETRZAK M.: *Koncentracja produkcji mleka jako czynnik wzrostu spółdzielni mleczarskich w świetle doświadczeń holenderskich i polskich (część III)*, Przegląd Mleczarski, nr 4, 2006.
- PIETRZAK M.: *Efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich – koncepcja oceny*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2006.
- WASILEWSKI M., DWORNIAK J.: *Fundusz udziałowy a sytuacja finansowa spółdzielni mleczarskich*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G – Ekonomika Rolnictwa, Tom 93, Zeszyt 2, Warszawa 2007.

Financial situation of dairy cooperatives in relation to equity funds

Abstract

The elaboration presents chosen results of conducted research in cooperative dairy in the 2000–2005 in aspect of possessed equity and shareholders funds on financial results ground. It could be ascertained that together with increasing value of equity and shareholders fund noticed higher level of average price of milk, being paid to farmers. It evidenced the increased progression of improvements in cooperatives profitability. The strongest influence of these ratios was noticed in dairies which had had the highest equity and shareholders funds. Furthermore in these group noted also weaker relation between these funds and financial liquidity, whereas this financial indicator recorded stability and favourable level comparing to remain groups. The cooperative dairies which noticed higher profits and equity capital, decided to enlarge shareholders funds. It had resulted in secure of further development conducted activity. The applications of net profit in cooperatives was useful in effectiveness' of financial situation assessment.